

บทที่ 4

การสื่อความหมายลักษณะทางกายภาพและคุณสมบัติของผ้าพื้นถิ่น สำหรับผู้ประกอบการผ้าพื้นถิ่น

4.1 ภาคกลาง

กิจการกลุ่มทอผ้าบ้านบึง

ที่อยู่เลขที่ 73 หมู่ 1 ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี 61140

เบอร์โทรศัพท์ 08 1785 6070

วัตถุดิบ

1. ฝ้าย
2. ไหม
3. กี่หรือทูก
4. ฟันหวีหรือฟืม
5. ตะกอ หรือ เขาทูก
6. ระวัง
7. กระสวย
8. หลอดด้าย
9. ไม้ม้วนผ้า
10. ไม้เก็บ
11. ไม้หลาบ
12. ไม้ดัดใส่ลาย
13. ไม้ตีนเหยียบ

ภาพที่ 4.1 อุปกรณ์และวัตถุดิบการทอผ้า

ที่มา : <http://www.bokru-sm.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538827615>

โทนสีอ่อนเหลือง แดง ส้ม

สีอ่อนสีเหลืองนำมาจากหัวขมิ้น สีดำนำมาจากมะเกลือ + เทา (ตะไคร่น้ำ) สีครามได้มาจาก
ต้น ครามผสมกับปูนกินหมาก สีแดงได้มาจากครั่ง
กระบวนการย้อมผ้า

ขั้นตอนการย้อมสีธรรมชาติ นำฝ้ายและไหมที่ต้องการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เช่น สีน้ำเงินจากคราม สีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากแก่นขนุน สีดำจากลูกมะเกลือ สีเขียวจากใบหูกวาง สีส้มจากเมล็ดคำแสด สีม่วงจากลูกหว้า สีชมพูจากเนื้อไม้ฝาง เตรียมวัสดุธรรมชาติและต้มทิ้งไว้ให้ตกตะกอน โดยต้มเส้นใยฝ้ายและไหมที่เตรียมไว้ ในน้ำผสมสารส้มเพื่อให้สีติดแน่น นำสีธรรมชาติที่ต้มแล้วมากรอง แล้วนำมาต้มเพื่อเตรียมการย้อม ต้มเส้นใยฝ้ายกับสีธรรมชาติ แล้วนำมาแช่ในน้ำยากันตก จากนั้นนำมาเส้นใยฝ้ายมาล้างให้สะอาด ผึ่งแดดให้แห้ง ก็จะได้เส้นฝ้ายและไหมพร้อมที่ทำการเป็นเส้นด้ายยืนและเส้นพุ่ง

ภาพที่ 4.2 ขั้นตอนการย้อมสีธรรมชาติ

ลวดลาย

ผ้าขึ้นตีนจก นิยมต่อหัวขึ้นด้วยผ้าพื้นสีขาว หรือไม้ต่อหัวขึ้นตัวขึ้นทอด้วยลวดลายมัดหมี่ตีนขึ้นตกแต่งด้วยลวดลายจกสีสด เช่น เหลือง แดง ส้ม ต่อจากลายจกลงไปทอเป็นพื้นสีแดงเป็นแถบไปจนเกือบสุดตีนหรือเชิงแล้วทอกลับด้วยสีเหลืองเป็นแนวเล็กๆ ขวางเชิงขึ้น

ลวดลายผ้าตีนจกไท่ครั้งมีโครงสร้าง 2 ลักษณะคือ

- 1) ลวดลายจกที่มีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน
- 2) ลวดลายจกที่มีโครงสร้างเป็นรูปหยักฟันปลา หรือภาษาถิ่นเรียกว่า เอี้ย

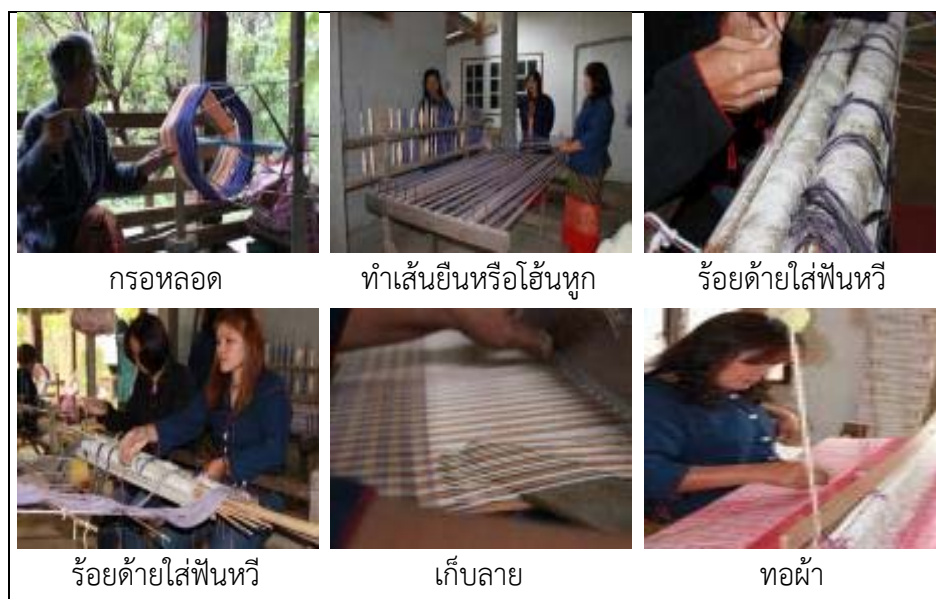
ลวดลายหลักของผ้าตีนจกไท่ครั้งที่สืบทอด เป็นลวดลายเอกลักษณ์ดั้งเดิม ได้แก่

ลายกาบ ลายขอชื้อ ลายขอกำ ลายขออีโง้ง ลายกะเบี้ยว ลายหงส์ ลายนาค ลายขาเป็ย ฯลฯ ส่วนลายประกอบนั้นใช้เพียง ๑ ลายเท่านั้น ไม่นิยมทอลายประกอบหลายลายแบบผ้าตีนจกกลุ่มอื่น ๆ จกเฉพาะส่วนครึ่งบนของตีนขึ้น ไม่มีลายเชิงเป็นลายจบท้าย

กระบวนการทอ

ขั้นตอนการทอผ้า เริ่มจากเตรียมเส้นด้ายมาจัดให้เป็นม้วน แล้วนำมากรอหลอดให้เป็นเส้นยืนและเส้นพุ่ง จะมีระวิงสำหรับทำเส้นพุ่ง การกรอหลอดเป็นไม้ไผ่เล็ก ๆ โดยใช้หลาในการหมุน

เส้นด้ายให้พันกับหลอดต่อจากนั้นทำเส้นยืนโดยวิธีการโธ้นหูก เป็นขั้นตอนที่ยาก เนื่องจากต้องนับจำนวนเส้นด้ายให้พอดีกับฟืม นำเส้นด้ายสอดเข้าไประหว่างฟันฟืม(ฟันหวี)ในแต่ละช่อง ซึ่งเป็นตัวกำหนดความกว้างของผ้าและจัดลวดลาย เส้นด้ายที่โธ้นหูกเสร็จแล้วเรียกว่า เครื่องหูกจากนั้นเป็นการสับหูก โดยนำเส้นด้ายที่มีอยู่ในเครื่องหูก มาต่อเข้ากับเส้นด้ายเดิมที่ติดอยู่กับฟืมและตะกอก่อนที่จะนำไปผูกกับกึ่งทอผ้า การแต่งหูก คือ การเอาเครื่องหูกที่ประกอบด้วยฟืมมาโยงเข้ากับ ที่ผูกตะกอกที่เป็นตัวแยกเส้นด้ายยืนเพื่อสอดเส้นด้ายพุ่งจากกระสวยเข้ากับไม้เหยียบ 2 อัน จะได้หูกสำหรับการทอผ้า

ภาพที่ 4.3 ขั้นตอนการทอ

การแปรรูป

ชาวไทยทรงนิยมทอผ้าจากเพื่อเย็บเป็นผ้าชิ้น นิยมใช้ชิ้นหมี่รวด ชิ้นหมี่ตา ชิ้นหมี่น้อย ชิ้นดอกดาว ชิ้นก่าน ชิ้นมูก ชิ้นสิบชีว นอกจากนี้ยังทอจากเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น ผ้าหมี่ลาย ผ้าหน้ามุ้ง หมอนเท้า หมอนน้อย ผ้าอาสนะ และธง (ตุง) ฯลฯ

ตารางที่ 4.1 ราคาของผลิตภัณฑ์

รูปผลิตภัณฑ์	ชื่อผลิตภัณฑ์	รายละเอียด	หมายเหตุ
	 ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A001 	ถุงย่ามลายเอี๊ยะรัด (OTOP)	ภาพ จากงาน มหกรรม มสุค ยอด OTOP ไทย..
	 ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A002 	ผ้าทอลายสัตว์ (OTOP) ราคาขายส่ง 800 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 1500 บาท/ผืน	

	 ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A003 	ผ้าฝ้ายจกฉายโบราณ (19448)(World A) มผช. : 48/2546 ราคาขายส่ง 1260 บาท ราคาขาย ปลีก 1800 บาท	ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่งาน OTOP to ..
	 ผ้าคลุมเตียง(ฝ้าย) รหัส : 610611-A004 	ผ้าคลุมเตียง(ฝ้าย) (3150) มผช. : 48/2546	
รูปผลิตภัณฑ์	ชื่อผลิตภัณฑ์	รายละเอียด	หมายเหตุ
	 ผ้าคลุมไหลโบราณ (4 ดาว ปี 2552) รหัส : 610611-A005 	ผ้าคลุมไหลโบราณ (รหัส โอทอป 610600194701) มผช. : 48/2546	ภาพ จากการ คัดสรร OPC 2552 ระดับ..
	 ผ้าคลุมเตียง (5 ดาว ปี 2553) รหัส : 610611-A006	ผ้าคลุมเตียง(รหัสโอทอป 610600194901)(OPC5 3 UN5Stars)53C,535C	ภาพ จากการ คัดสรร OPC 2553 ระดับ..

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A101</p>	<p>ผ้าตัดชุด เป็นผ้าฝ้ายจก ดอกดาวเชิงจก (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 2100 บาท ราคาขาย ปลีก 3000 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A102</p>	<p>ผ้าขึ้นต่อเชิงจก (19448)(World A) ราคาขายส่ง 2450 บาท ราคาขาย ปลีก 3500 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่งาน OTOP to ..</p>
<p>รูปผลิตภัณฑ์</p>	<p>ชื่อผลิตภัณฑ์</p>	<p>รายละเอียด</p>	<p>หมายเหตุ</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A103</p>	<p>ผ้าขึ้นก่าน ลายโบราณ เชิงจก (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 1600 บาท ราคาขาย ปลีก 2200 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A104</p>	<p>ผ้าซิ่นก่านต่อเชิงแดง ลายโบราณต่อเชิงจกแดง (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 2500 บาท ราคาขาย ปลีก 3500 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A105</p>	<p>ผ้าลายไก่อ่าง เป็นผ้า ย้อมสีธรรมชาติ (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 1200 บาท ราคาขาย ปลีก 1800 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A106</p>	<p>ผ้าซิ่นตีนจก ราคาขายส่ง 2500 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 2800 บาท/ผืน</p>	
<p>รูปผลิตภัณฑ์</p>	<p>ชื่อผลิตภัณฑ์</p>	<p>รายละเอียด</p>	<p>หมายเหตุ</p>

	 <p>ผ้าขึ้นดอกดาวต๋อตีนแดง รหัส : 610611-A107</p>	<p>ผ้าขึ้นดอกดาวต๋อตีนแดง (180855)(N) ราคาขาย ปลีก 5800 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ณ งาน OTOP Mid..</p>
	 <p>ผ้าคลุมไหล่ลายนาค เตื่อ รหัส : 610611-A108</p>	<p>ผ้าคลุมไหล่ลายนาคเตื่อ (180855)(N) ราคาขาย ปลีก 4200 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ณ งาน OTOP Mid..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A201</p>	<p>ผ้ามัดหมี่ต่อเชิง ราคาขายส่ง 1500 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 2000 บาท/ผืน</p>	
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A202</p>	<p>ผ้ามัดหมี่ต่อเชิง เป็นผ้า ฝ้ายลายเชิงแดงจก (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 1200 บาท ราคาขาย ปลีก 1800 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>

รูปผลิตภัณฑ์	ชื่อผลิตภัณฑ์	รายละเอียด	หมายเหตุ
	ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A301	ผ้าขาวม้า ราคาขายส่ง 250 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 300 บาท/ผืน	
	ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A302	ผ้าขาวม้า (19448)(World A) ราคาขายส่ง 140 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 200 บาท/ผืน	ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่งาน OTOP to ..
	ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A401	ผ้าพันคอ คลุมไหล่ หรือ แขนงโซวีโต้ (19448)(World A) ราคาขายส่ง 700 บาท ราคาขาย ปลีก 1000 บาท	ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่งาน OTOP to ..

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A402</p>	<p>ผ้าคลุมไหล่ เป็นผ้าฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติ ลายขอ กลางซ้อนขอกราบซ้อน ขอจรด (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 1200 บาท ราคาขาย ปลีก 1800 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
<p>รูปผลิตภัณฑ์</p>	<p>ชื่อผลิตภัณฑ์</p>	<p>รายละเอียด</p>	<p>หมายเหตุ</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A403</p>	<p>ผ้ามุกลายโบราณ สำหรับตัดชุด (19448)(World A) ราคาขายส่ง 840 บาท ราคาขาย ปลีก 1200 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่งาน OTOP to ..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A404</p>	<p>ผ้าตุ้งลายช้าง เป็นผ้า ฝ้ายลายช้างใหญ่ (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 900 บาท ราคาขาย ปลีก 1200 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A405</p>	<p>ผ้ามน เป็นผ้าลายโบราณ เลียนแบบของเก่า (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 400 บาท ราคาขาย ปลีก 500 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A501</p>	<p>ย่ามโบราณ ราคาขายส่ง 300 บาท/ ชิ้น ราคาขาย ปลีก 500 บาท/ชิ้น</p>	
<p>รูปผลิตภัณฑ์</p>	<p>ชื่อผลิตภัณฑ์</p>	<p>รายละเอียด</p>	<p>หมายเหตุ</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A502</p>	<p>ถุงย่ามโบราณ เลียนแบบ ของเก่า (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 400 บาท ราคาขาย ปลีก 500 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A503</p>	<p>ถุงย่ามโบราณ เลียนแบบ ของเก่า (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 400 บาท ราคาขาย ปลีก 500 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A601</p>	<p>ผ้าคลุมเตียง ราคาขายส่ง 4000 บาท/ ผืน ราคาขาย ปลีก 6000 บาท/ผืน</p>	
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A602</p>	<p>ผ้าคลุมเตียงคู่ เป็นผ้า ฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ลาย นาค (30149)(Natapo) ราคาขาย ส่ง 10000 บาท ราคาขาย ปลีก 13000 บาท</p>	<p>ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..</p>
<p>รูปผลิตภัณฑ์</p>	<p>ชื่อผลิตภัณฑ์</p>	<p>รายละเอียด</p>	<p>หมายเหตุ</p>

	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A603</p>	<p>ผ้าห่มโบราณ ลายนาคนอนทราย (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 4200 บาท ราคาขายปลีก 6000 บาท</p>	<p>ภาพจากการถ่ายทำที่ศูนย์จำหน่าย..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A701</p>	<p>ผ้าปูโต๊ะ ลายโบราณ (19448)(World A) ราคาขายส่ง 2450 บาท ราคาขายปลีก 3500 บาท</p>	<p>ภาพจากการถ่ายทำที่งาน OTOP to ..</p>
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A801</p>	<p>ชุดรองจาน ราคาขายส่ง 35 บาท/ชิ้น ราคาขายปลีก 50 บาท/ชิ้น</p>	
	<p>ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A901</p>	<p>หมอนช้างใหญ่ เป็นผ้าฝ้ายลายช้างใหญ่ (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 200 บาท ราคาขายปลีก 300 บาท</p>	<p>ภาพจากการถ่ายทำที่ศูนย์จำหน่าย..</p>

รูปผลิตภัณฑ์	ชื่อผลิตภัณฑ์	รายละเอียด	หมายเหตุ
	ผลิตภัณฑ์จากผ้า รหัส : 610611-A902	หมอนขวานลายโบราณ เป็นผ้าฝ้ายลายโบราณ (30149)(Natapo) ราคาขายส่ง 900 บาท ราคาขาย ปลีก 1200 บาท	ภาพ จากการ ถ่ายทำ ที่ศูนย์ จำหน่าย ย..

ที่มา: <http://www.thaitambon.com/tambon/tsmeplist.asp?ID=610611&page=5&SME=001117104012>

ช่องทางการจัดจำหน่าย และช่วงเวลาจัดจำหน่าย

- 1) ศูนย์จำหน่ายผ้าทอพื้นเมือง เลขที่ 37 หมู่ 1 ตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
- 2) ศูนย์ OTOP จังหวัดอุทัยธานี อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
- 3) ร้านตั้งฮงจิว ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

การส่งเสริมการขาย

เว็บไซต์

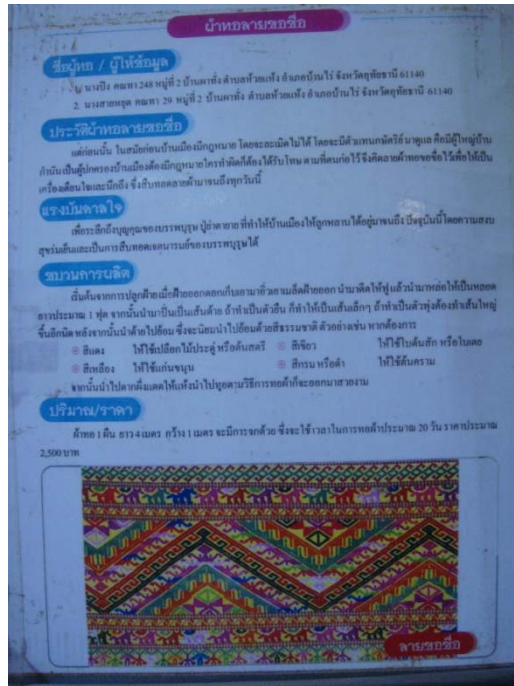
การสื่อความหมาย

องค์ความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

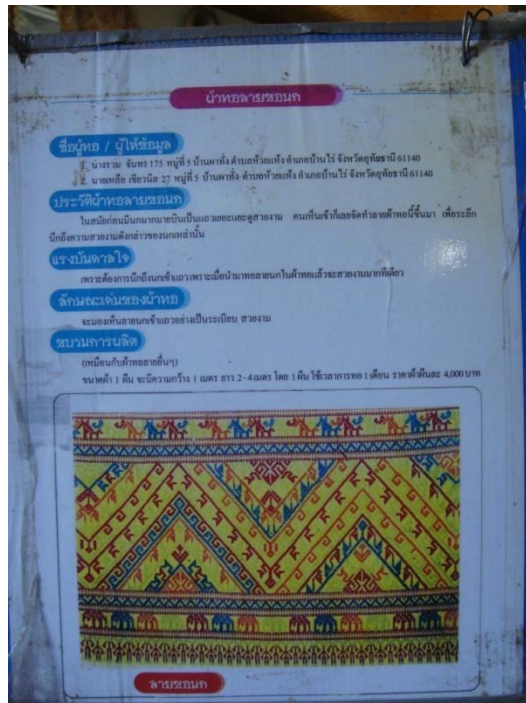
ลวดลายของชาวไทยครั้ง

สื่อที่ใช้ในการสื่อความหมาย

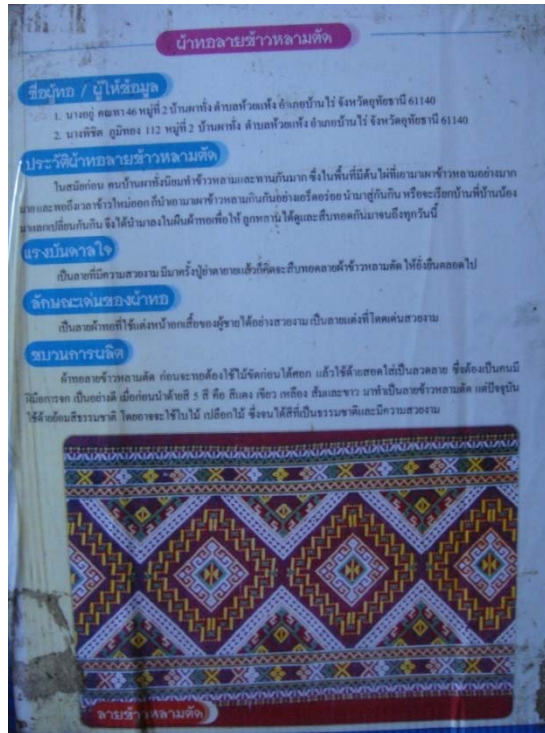
เอกสารประกอบการให้ความรู้ในศูนย์

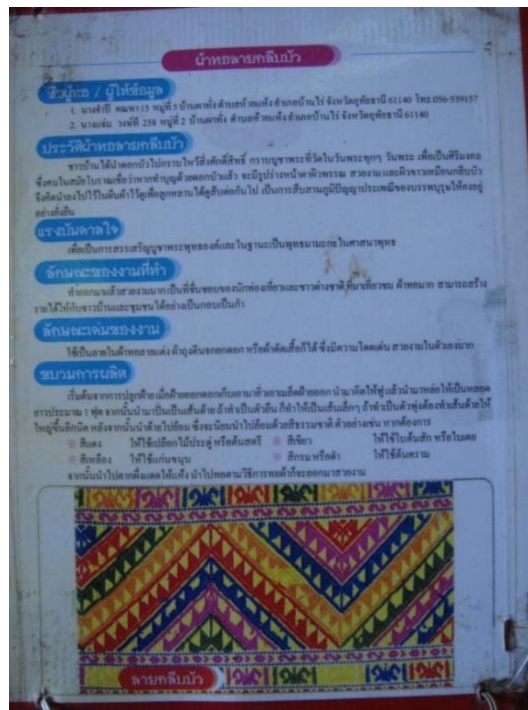
ภาพที่ 4.4 ผ้าทอลายขอชื่อ

ภาพที่ 4.5 ผ้าทอลายชอนก

ภาพที่ 4.6 ผ้าทอลายข้าวหลามตัด

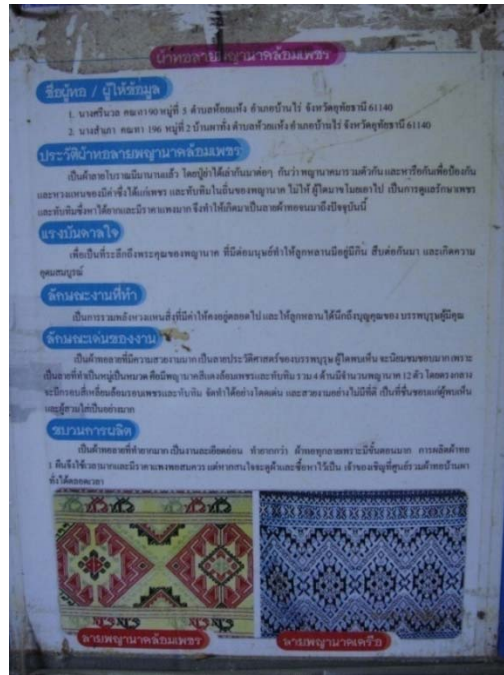
ภาพที่ 4.7 ผ้าทอลายกลีบบัว

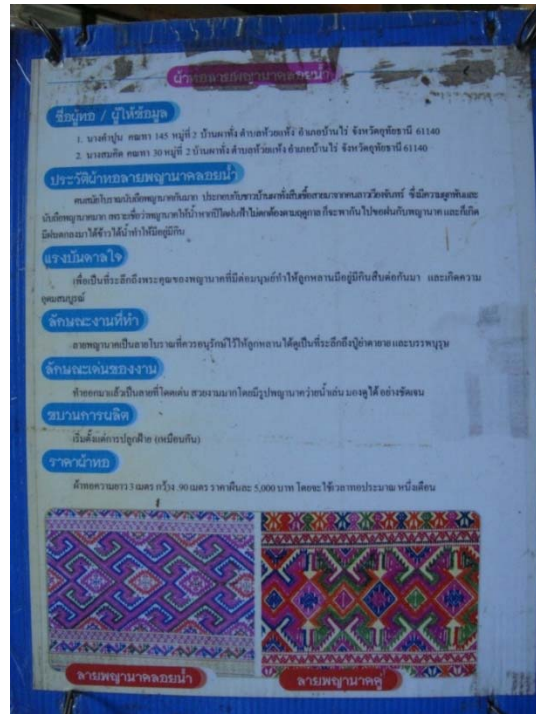
ภาพที่ 4.8 ผ้าทอลายขอหลวงน้อย

ภาพที่ 4.9 ผ้าทอลายเอื้องรัฐ

ภาพที่ 4.10 ผ้าทอลายพญานาคล้อมเพชร และลายพญานาคเครือ

ภาพที่ 4.11 ผ้าทอลายพญานาคลอยน้ำ และลายพญานาคคู่

ผ้าทอลายช่อฟ้า (ช่อฟ้า)

ชื่อผู้คิด / ผู้ให้ข้อมูล

- นางทองปาน ขุนพิลึก 201 จนถึง 2 ปีก่อนถึง ตำบลวังแดง อําเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี 61140
- นายพลอด พรหมมา 43 หมู่ที่ 2 บ้านคางรี ตำบลวังแดง อําเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี 61140

ประวัติผ้าทอลายช่อฟ้า (ช่อฟ้า)

ช่อฟ้าเป็นของสูง เป็นสิ่งที่มีศักดิ์สิทธิ์และเป็นเครื่องบูชาของชนที่นับถือในทางพุทธศาสนา เป็นลวดลายที่คนโบราณใช้ทอเป็นผืนผ้าที่มีความหมายในพระพุทธศาสนา อากาขารจึงมีความหมายเป็นชายหนุ่ม นชายสาวที่พรหมลิขิตแล้วแต่คนๆ นั้นได้ว่าเป็นหญิง ชาย แปลจากภาษาสันสกฤตคือคำไปด้วยความตั้งใจและตั้งใจ อธิฐานว่าจะให้คนเป็นคู่กันของพระพุทธศาสนา และได้รับการอุปถัมภ์โดยพระสงฆ์ในพระบวรระดังองค์การ เป็นนาคด้วย ด้วยเหตุนี้บรรพบุรุษได้ทำนาคไว้เป็นการฝังศพพระพุทธรูปของชุมชน จึงได้คิดประดิษฐ์ ลวดลายนี้ไว้เป็นเครื่องบูชาอันเป็นอนุสรณ์จนสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

แรงบันดาลใจ

เพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระคุณของพระนาคที่มีต่อมนุษย์ทำให้ทุกหลานมีคู่ผู้กินสืบต่อกันมา และเกิดความ ตุนสมบุญ

ลักษณะงานที่ทอ

เนื้อผ้าเป็นฝ้ายและมีความถี่ของลวดลายที่ทอเป็นเส้นเป็นเส้นคดเคี้ยวกันไป

ลักษณะเด่นของงาน

มีความสวยงาม มีประวัติยาวนาน อีกทั้งเป็นลวดลายที่มีความถี่ประณีตและสวยงามไม่แพ้ ลวดลายอื่นที่ทอขึ้นได้อย่างชัดเจน

ขบวนการผลิต, ปริมาณการผลิต

ใช้สี 5 สี ประกอบด้วย ขาว ส้ม เหลือง และขาว โดยได้สีที่ทอเป็นลายที่ สีสัน เหลือง เป็นขบวนการ ผลิตมาเป็นเส้นสั้นๆ 1 เมตรยาว 4 เมตร เส้นสูง ใช้เวลาทอประมาณ 1 เดือน ราคา 4,000 บาท คิดต่อชิ้นและใช้ผ้าที่ โทร 056-342178-80

ผ้าทอลายช่อฟ้า (ช่อฟ้า)

ภาพที่ 4.12 ผ้าทอลายช่อฟ้า